

(V)SO-school voor zeer moeilijk lerenden

Gedragscode onaanvaardbaar gedrag en agressie

Inhoudsopgave

	Pagina
1. Inleiding	3
2. Gedragscode	4
3. Route en beleid probleemgedrag	8
3.1 Inleiding	8
3.2 Stroomdiagram probleemgedrag	9
3.3 Voorwaarden	10
3.4 Signaleren	10
3.5 Analyseren	10
3.6 Diagnosticeren	11
3.7 Advies	11
3.8 Evalueren	11
4. Stappenplan onaanvaardbare gedragingen	12
4.1 Inleiding	12
4.2 Wat is onaanvaardbaar gedrag?	12
4.3 Consideratie criteria	13
4.4 Stappenplan	13
5. Bijlagen	15
A. Voorwaarden	16
B. Logboek	19
C. Signaleringsmethodiek speciaal onderwijs	20
D. Incidentenformulier	25
E. Anti-pestprotocol	26

1. Inleiding

't Kraaienest is een school voor zeer moeilijk lerenden. Dit betekent dat de leerlingen primair een probleem hebben ten aanzien van hun cognitieve functioneren. Niet zelden zien we dat leerlingen naast deze problematiek sociaal emotionele problemen en gedragsproblemen laten zien.

Binnen dit protocol zijn alle afspraken rondom gedragsproblemen samengevat. Dit protocol biedt een handreiking voor medewerkers op 't Kraaienest om op een gestructureerde manier om te gaan met gedragsproblemen. Het zet alle voorwaarden nog eens op een rij, maar biedt ook duidelijke afspraken ten aanzien van onaanvaardbaar gedrag en agressie.

Het is een document wat nooit sluitend is en wat blijvend zal veranderen. Dat mag ook, want iedere situatie, ieder teamlid, iedere ontwikkeling maakt dat het protocol gebruikt en daardoor verder ontwikkeld wordt.

Ouders/verzorgers spelen een belangrijke rol in dit protocol. Door de ouders/verzorgers tijdig te betrekken bij de gedragingen van hun kind op school ontstaat er een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Het is in het belang van het kind om gezamenlijk afspraken te maken en op één lijn te zitten. Het is belangrijk dat ouders/verzorgers en school ervaringen uitwisselen hoe het in de thuis- en schoolsituatie loopt met het kind en komen tot een gezamenlijke aanpak.

Binnen de school hebben we gedragsnormen. We bespreken deze normen aan het begin van elk schooljaar in de klas. De leerlingen moeten weten wat de normen zijn, waarom ze er zijn en waar de grenzen liggen. De normen zijn zichtbaar in de groepen en worden ook gedurende het jaar onder de aandacht gebracht. Wanneer leerlingen zich niet aan de normen houden, dan worden zij daarop aangesproken en helpen we de leerling om zich in de toekomst wel aan de normen te kunnen houden. De gedragsnormen zijn vastgelegd in de gedragscode (zie hoofdstuk 2).

De ervaring leert dat voor leerlingen met een beperking de gedragsnormen niet altijd zo eenduidig zijn als wij denken. Het zal gebeuren dat een regel overtreden wordt, zonder dat de leerling zich daarvan bewust is. Het steeds bespreken van de situatie en het uitleggen, het zichtbaar maken en laten zien/voordoan van de het gewenste gedrag zijn hierin belangrijk. Om dit te realiseren en de nadruk te leggen op het gewenste gedrag hebben wij de gedragscode ontwikkeld.

Deze gedragscode is ontwikkeld in samenwerking met én na scholing van het team (2015) door bureau Dtac, focus op gedrag en veiligheid. Jaarlijks wordt het gedragsprotocol aangepast waar nodig.

2. Gedragscode

We zien het als onze taak om zeer moeilijk lerende kinderen en jongeren voor te bereiden op een zo zelfstandig mogelijk functioneren in de maatschappij. We nemen hun mogelijkheden en talenten als uitgangspunt, leren hen om te gaan met hun beperking en zorgen waar nodig voor compensatiemogelijkheden.

't Kraaienest kenmerkt zich door kleinschaligheid en een veilige, gestructureerde, maar ook uitdagende leeromgeving. Leerlingen krijgen de mogelijkheid zich vanuit een respectvolle omgeving in eigen tempo en op eigen wijze te ontwikkelen. We gaan uit van de eigenheid en het kunnen van de leerling. Zelf ervaren en zelf doen zijn belangrijke aspecten binnen het zich ontwikkelen tot zelfredzaamheid. Het is belangrijk dat leerlingen een zelfbeeld ontwikkelen en daar vanuit keuzes kunnen maken en reële doelen kunnen stellen. Op 't Kraaienest worden leerlingen gemotiveerd, uitgedaagd en positief benaderd. Samenwerking staat centraal. Communicatieve en sociale vaardigheden spelen hierin een grote rol en krijgen daarom veel aandacht.

Waarom een gedragscode?

Een gedragscode is er op gericht de algemene omgangsvorm met elkaar vast te leggen, met als uiteindelijk doel een veilig klimaat voor iedereen.

Het is belangrijk duidelijk én consequent te zijn ten aanzien van de gedragsnormen en eenduidig in aanpak te zijn binnen de hele school (SO en VSO). Voor leerlingen, medewerkers en ouders/verzorgers is het goed te weten waar grenzen liggen en wat de consequenties zijn van bepaalde gedragingen. Deze grenzen geven wij aan door een gedragscode te formuleren. Deze gedragscode geeft door middel van gedragsnormen ('wat is normaal gedrag?') aan wat we verwachten van leerlingen, medewerkers en ouders/verzorgers.

Binnen de gedragscode beschrijven we de wijze van omgang tussen:

- Medewerkers en leerlingen
- Medewerkers onderling
- Leerlingen onderling
- Medewerkers en ouders/verzorgers
- Externe disciplines/ bezoekers van de school

Zoals hierboven staat beschreven, geldt de gedragscode voor iedereen. Een gedragscode functioneert uitsluitend als de afgesproken regels door medewerkers voorgeleefd worden. Bij overtreding daarvan is een passende maatregel/sanctie essentieel.

Daarnaast moet een gedragscode levend gehouden worden door deze jaarlijks te evalueren en zo nodig bij te stellen. De gedragscode wordt opgenomen in de schoolgids.

De doelen van de gedragscode zijn als volgt:

- Het scheppen van een pedagogisch klimaat waarbinnen alle betrokkenen zich prettig en veilig voelen.
- Het bijdragen aan preventie van machtsmisbruik in ruime zin.
- Het bevorderen en bewaken van veiligheid, gezondheid- en welzijnsaspecten voor alle betrokkenen bij hun werk op onze school.
- Het bewaken van de in de wet vastgestelde privacywetgeving.

Onze school kan door middel van deze gedragscode naar buiten toe, vooral naar de ouders/verzorgers van de leerlingen, duidelijk maken hoe binnen onze school betrokkenen omgaan met de hen toevertrouwde leerlingen. Bij het hanteren van de gedragscode is een aantal aandachtspunten belangrijk:

- De gedragscode houdt niet in dat het gedrag dat niet in de regels is vastgelegd, automatisch wel toelaatbaar is.
- De gedragscode mag de spontane omgang van alle betrokkenen met elkaar niet in de weg staan.
- Bij het vaststellen van de regels moet rekening worden gehouden met de aard en het sociaal-emotioneel ontwikkelingsniveau en eventuele andere bijkomende handicaps van de leerling.

Onze gedragsnormen zijn gebaseerd op de volgende vier waarden:

1. **Samen**
We zijn integer in de omgang met elkaar en benaderen elkaar op een positieve manier. We lossen problemen samen op door oplossingsgericht en positief te denken.
We zijn open naar elkaar toe en doen wat we zeggen en zeggen wat we doen. We werken samen om meer te bereiken dan dat je alleen werkt. Daarnaast is samenwerken een doel op zich: omgaan met anderen moet je leren en daar nemen we de tijd voor binnen het onderwijsprogramma.
2. **Veiligheid**
We willen dat iedereen zich binnen de school veilig voelt: Zowel fysiek als sociaal veilig.
3. **Respect**
We respecteren elkaar zoals we zijn. Dit kan zijn ten aanzien van een beperking (verstandelijk of sociaal-emotioneel), maar ook ten aanzien van geaardheid, geloof, cultuur of ras.
Op 't Kraaienest vinden we het belangrijk dat iedereen zijn eigenheid behoudt. Iedereen is verschillend en heeft recht op een eigen aanpak.
4. **Ontwikkeling**
Ons uitgangspunt is dat iedereen zich wil én kan ontwikkelen en dat we ons daarvoor gezamenlijk inzetten.

Deze uitgangspunten zijn duidelijk, maar vormen nog niet de gedragscode specifiek voor onze school. Er zijn zeven gedragsnormen geformuleerd die samen een gedragscode vormen voor iedereen in de school: leerlingen, teamleden, ouders/verzorgers en iedereen die in en om de school aanwezig is. De kracht van deze regels ligt in de eenvoud van de regels. Ze zijn duidelijk, kort, spreken voor zich en gelden voor iedereen. Dat schept niet alleen duidelijkheid voor de leerlingen, maar ook de volwassenen weten welke regels gelden en op welke manier ze worden gehandhaafd. Bij het niet naleven van deze regels zullen passende maatregelen worden genomen.

De zeven gedragsnormen binnen 't Kraaienest

1. Wij zorgen voor een veilige omgeving
2. Wij zijn vriendelijk voor elkaar
3. Wij luisteren naar elkaar
4. Wij lossen moeilijkheden samen op
5. Wij gaan netjes met spullen om
6. Wij zijn allemaal verschillend
7. Wij doen ons best

Uitwerking gedragsnormen

1. Wij zorgen voor een veilige omgeving

Alle medewerkers, leerlingen en ouders/verzorgers hebben een verantwoordelijkheid in het voeren van een constructief veiligheidsbeleid. Met veiligheid bedoelen we een fysieke veilige omgeving, maar ook een sociaal veilige omgeving. We zijn dus alert op het voorkomen van ongevallen en letsel, maar ook op het naleven van onze gedragsnormen, die de basis zijn voor veilig pedagogisch klimaat.

De medewerkers, leerlingen en ouders/verzorgers onthouden zich binnen onze school van het bezit van alcohol en/of drugs, de handel in drugs, wapenbezit en andersoortige materialen die een bedreiging kunnen vormen voor de veiligheid zowel binnen onze school als in de omgeving.

2. Wij zijn vriendelijk voor elkaar

De medewerkers, leerlingen, ouders/verzorgers en derden onthouden zich binnen onze school van elke vorm van verbale of non-verbale agressie, mishandeling en/of gewelddadig gedrag. Ook elke vorm van seksuele intimidatie valt onder onaanvaardbaar gedrag.

Onder seksuele intimidatie wordt verstaan: op de school en/of in een onderwijssituatie voorkomende seksueel gerichte aandacht, tot uiting komend in verbaal, fysiek of ander non-verbaal gedrag dat opzettelijk of onopzettelijk kan zijn en door degene die dit ondergaat als ongewenst wordt ervaren, dan wel in een situatie van machtsongelijkheid plaatsvindt.

Pesten wordt niet geaccepteerd: de medewerkers, leerlingen en ouders/verzorgers onthouden zich binnen onze school van grappen, opmerkingen en gedrag met een vernederende strekking die kwetsend bedoeld zijn ten opzichte van alle geledingen binnen onze school.

Alle medewerkers, leerlingen en ouders/verzorgers onthouden zich van agressie, seksuele intimidatie en pesten buiten schooltijd middels social media. Omdat dit invloed heeft op de sociale veiligheid binnen de school, wordt dit niet geaccepteerd.

3. Wij luisteren naar elkaar

De medewerkers, leerlingen en ouders/verzorgers hebben respect voor datgene wat de ander zegt en reageren respectvol naar de ander. Niemand wordt genegeerd of buitengesloten.

4. Wij lossen moeilijkheden samen op

Alle medewerkers, leerlingen en ouders/verzorgers gaan op een rustige manier in gesprek met elkaar en staan open voor de mening en het verhaal van de ander. Alle medewerkers, leerlingen en ouders/verzorgers onthouden zich van verbale of fysieke agressie tijdens een meningsverschil. Een conflict wordt altijd rustig uitgepraat, zo nodig met behulp van een mediator.

5. Wij gaan netjes met spullen om

De medewerkers, leerlingen en ouders/verzorgers gaan binnen onze school netjes om met materialen en eigendommen van de school en eigendommen die van andere mensen zijn. We gebruiken de materialen waarvoor het bedoeld is.

De medewerkers, leerlingen en ouders/verzorgers dragen gezamenlijk verantwoordelijkheid voor het netjes houden van alle ruimtes binnen onze school.

De medewerkers, leerlingen en ouders/verzorgers onthouden zich binnen onze school van het met opzet vernielen of stelen van dingen van school of van een ander.

6. Wij zijn allemaal verschillend

De medewerkers, leerlingen en ouders/verzorgers onthouden zich binnen onze school van discriminatie en racisme. Iedereen die zich binnen onze school bevindt, wordt gelijkwaardig behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

7. Wij doen ons best

De medewerkers, leerlingen en ouders/verzorgers accepteren en handelen in beste vermogen naar bovenstaande regels. Fouten maken mag. We leren van onze fouten en proberen het de volgende keer beter te doen.

3. Route en beleid probleemgedrag

3.1 Inleiding

Leerlingen op 't Kraaijenest laten regelmatig onaangepast of moeilijk verstaanbaar gedrag zien. Dit gedrag loopt uiteen van ongehoorzaam zijn, non-coöperatief zijn tot werk weigeren en agressie. Soms wordt een bepaalde gedraging eenmaal gezien en maken de betrokkenen zich hier geen zorgen om. Soms is het gedrag zo opvallend dat er wel zorgen zijn of komt het gedrag vaker voor, waardoor het gedrag zorgelijker wordt. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het zorgtraject met betrekking tot moeilijk gedrag verloopt.

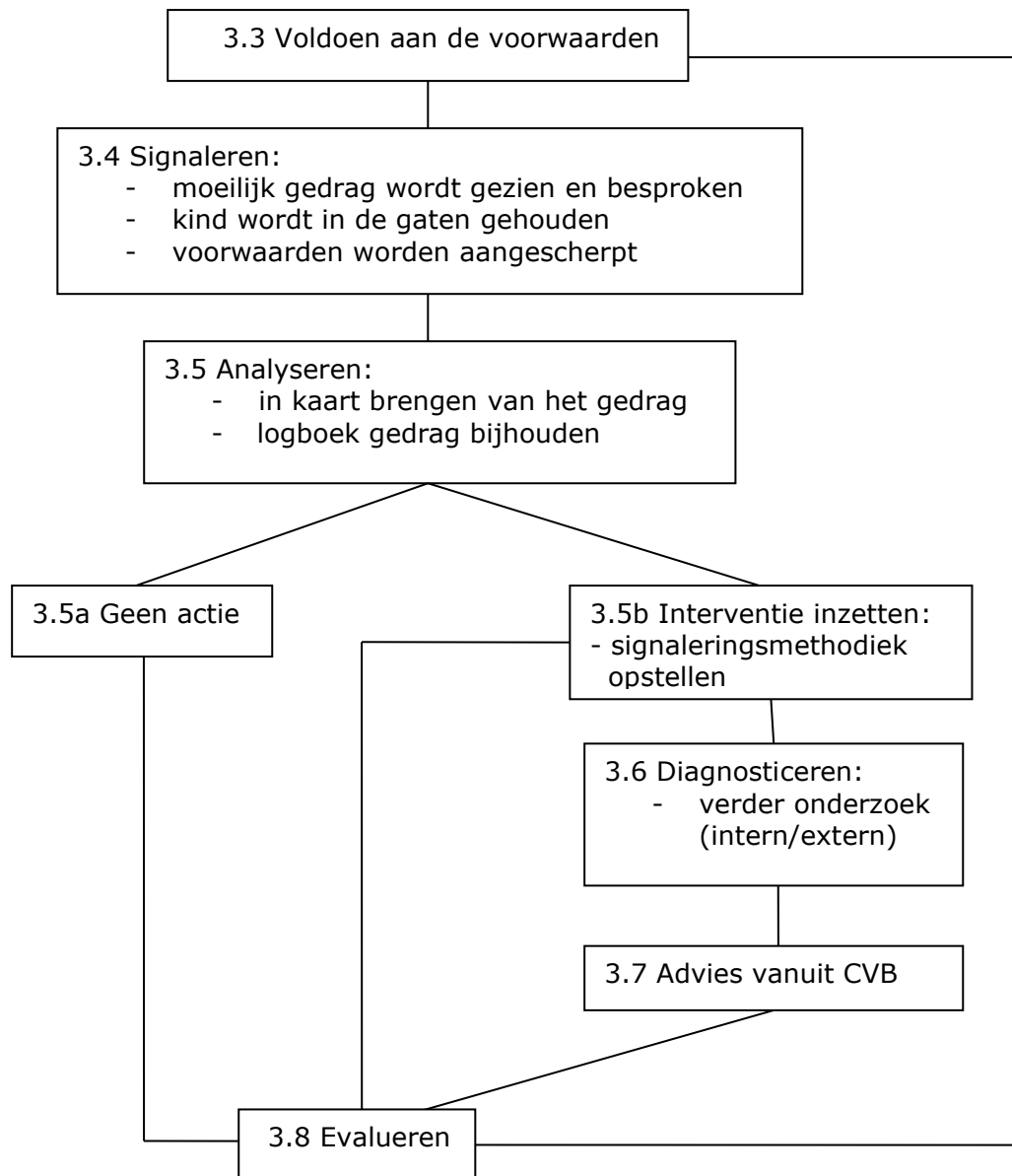
Het traject begint met het signaleren van moeilijk of onaangepast gedrag. Tijdens het proces van signaleren en analyseren wordt duidelijk of er gesproken kan worden van langdurig probleemgedrag.

Waar betrokkene genoemd staat wordt een ieder bedoeld die binnen de school direct met het kind werkt. Hierbij kan gedacht worden aan de directie, leerkrachten, de onderwijsassistent, leraarondersteuner, de gymleerkracht etc.

Pesten is een vorm van probleemgedrag. We volgen ook t.a.v. pesten de stappen in het traject. Omdat ook voor leerlingen, ouders en andere externen het traject duidelijk moet zijn, hebben we een anti-pestprotocol opgenomen in bijlage E.

In het stroomdiagram hieronder staan de stappen die doorlopen kunnen worden in het zorgtraject wanneer er sprake is van probleemgedrag.

3.2 Stroomdiagram probleemgedrag

NB: Wanneer er sprake is van onaanvaardbaar gedrag of zwaar overschrijdend gedrag, waarbij direct ingrijpen noodzakelijk is om de veiligheid te waarborgen, dan zal deze route niet doorlopen worden. Dan wordt meteen overgegaan naar stap 5 van het stappenplan onaanvaardbare gedragingen.

3.3 Voorwaarden

Op 't Kraaienest willen we aan de kinderen een omgeving bieden die veilig en vertrouwd is. Als (vak)leerkracht, onderwijsassistent en andere betrokkenen kunnen we een aantal voorwaarden scheppen, waardoor kinderen de veiligheid kunnen ervaren. De voorwaarden kunnen er toe bijdragen dat kinderen zich veilig voelen, minder snel gedragsproblemen laten zien en dus tot leren in staat zijn. Hieronder zullen een aantal voorwaarden, in willekeurige volgorde, worden benoemd. Voor een verdere uitwerking van de voorwaarden wordt verwezen naar bijlage A.

- Vertrouwensband opbouwen
- Houding
- Communiceren
- Structuur in tijd, ruimte en activiteit = duidelijkheid
- Rust
- Regels
- Afstemming met collega's
- Lesstofaanbod:
 - Sociale competenties (STIP)
 - Actief burgerschap en integratie
 - Mediawijsheid
 - Seksuele vorming
- Afstemmen op de behoeften van het individuele kind

3.4 Signaleren

Een betrokkene of de ouder signaleert dat het kind gedrag vertoont dat onaanvaardbaar is voor de omgeving of voor het kind zelf. Dit kan bijvoorbeeld door observaties in de klas, incidenten in de school maar ook (online) gedrag vanuit huis dat direct betrekking heeft op de leerling zelf, de school of personen van school. Dit geeft aanleiding om het kind extra in de gaten te houden en het gedrag te bespreken met collega's, waaronder de zorgcoördinator, ouders/verzorgers en, indien mogelijk, de leerling. De klassenleiding gaat na of de voorwaarden die hij in de klas creëert om de veilige en vertrouwde leeromgeving te waarborgen voldoende aanwezig zijn. Mogelijk scherpt hij de voorwaarden aan, wat al invloed zal hebben op het gedrag. Om de ernst van de problematiek in te schatten stapt de klassenleiding over naar de fase van het analyseren.

3.5 Analyseren

Als de betrokkene zich zorgen maakt en de signalen duidelijk zijn kan er over gegaan worden op analyseren. Er wordt overlegd met collega's, waarin informatie over de thuissituatie wordt meegenomen. Als de aard van het gedrag dermate ernstig is, dan worden ouders/verzorgers geïnformeerd en betrokken. Bovendien wordt in deze fase standaard een logboek bij gehouden waarin het getoonde gedrag beschreven wordt (zie bijlage B). Na het in kaart brengen van het gedrag (op basis van beschikbare informatie) kunnen verschillende stappen ondernomen worden.

- a. Geen actie: de zorgen zijn minder groot dan in eerste instantie gedacht.
- b. Interventie inzetten: de klassenleiding maakt zich zorgen om het gedrag en stelt in samenwerking met betrokkenen een signaleringsplan op. De zorgcoördinator wordt betrokken bij het realiseren van het plan. Ouders worden betrokken bij het opstellen van het signaleringsplan. Voor de invulling van het plan is een uitleg van de signaleringsmethodiek beschikbaar (zie bijlage C).

3.6 Diagnosticeren

Na het invullen, uitvoeren en desgewenst aanpassen van het signaleringsplan, kan bij onvoldoende resultaat de betrokken klassenleiding een beroep doen op de CVB met als doel het verdergaand onderzoeken en eventueel diagnosticeren van het gedrag. Dit kan plaatsvinden door een interne of externe deskundige. De verantwoordelijkheid ligt bij de CVB. Ouders worden door de leerkracht en zorgcoördinator betrokken bij deze stap.

3.7 Advies

Vanuit de CVB wordt op basis van het onderzoek multidisciplinair advies gegeven ten aanzien van verdere voortgang. Dit advies wordt vervolgens geïmplementeerd in het signaleringsplan, waarbij er een datum van evaluatie wordt vastgesteld, waarbij ook ouders worden betrokken.

3.8 Evalueren

De evaluaties die zijn opgesteld in overleg met een CVB-lid (meestal de gedragskundige), zal ook met het betrokken CVB-lid geëvalueerd worden. Ook hier worden ouders betrokken. In het evaluatiegesprek wordt ook ruimte gegeven om het proces te evalueren. Wanneer nazorg nodig blijkt, zal afgesproken worden hoe en wanneer dit vorm krijgt.

4. Stappenplan onaanvaardbare gedragingen

4.1 Inleiding

Het is belangrijk om met elkaar af te spreken hoe we omgaan met onaanvaardbaar gedrag. We moeten ons daarbij ook realiseren dat exacte grenzen hierin moeilijk te omschrijven zijn. Je hebt bij een incident te maken met verschillende factoren die bepalend zijn voor jouw interpretatie.

4.2 Wat is onaanvaardbaar gedrag?

Met onaanvaardbaar gedrag bedoelen we verbale en non-verbale agressie, mishandeling, of gewelddadig gedrag, waarbij medewerkers, of leerlingen een gevaar (direct of indirect) vormen voor zichzelf of hun omgeving. We maken onderscheid tussen onaanvaardbaar gedrag en zwaar overschrijdend gedrag. Met nadruk stellen we dat dit om een algemene richtlijn gaat. Hieronder vallen de volgende concrete gedragingen.

Non-verbaal	Verbaal	Fysiek
<p>Onaanvaardbaar gedrag</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ negeren van correcties ○ negeren van regels/afspraken ○ taak weigeren ○ onbegrensd gedrag ○ iemand negeren ○ claimen ○ weglopen ○ pesten ○ intimidatie ○ buiten sluiten ○ uitlachen ○ leedvermaak ○ obscene gebaren ○ uitdagen ○ kleineren ○ discrimineren <p>Zwaar overschrijdend gedrag</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ (be)dreigen 	<p>Onaanvaardbaar gedrag</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ schuttingtaal ○ regels overtreden ○ afspraken niet nakomen ○ taak weigeren ○ brutaal woordgebruik ○ storen groepsproces (woorden en/of geluiden) ○ bijnamen ○ klikken ○ agressief taalgebruik ○ het laatste woord willen hebben ○ corrigerend gedrag van volwassenen overnemen ○ claimen ○ ruilen in het nadeel v de ander ○ roddelen ○ kwetsen ○ uitdagen ○ iemand negeren ○ vloeken ○ godslastering ○ schelden ○ liegen ○ sarcasme ○ pesten ○ buitensluiten ○ uitlachen ○ leedvermaak ○ kleineren ○ discrimineren <p>Zwaar overschrijdend gedrag</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ afpersen ○ (be)dreigen 	<p>Onaanvaardbaar gedrag</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ knijpen ○ spuwen ○ duwen ○ trekken ○ laten struikelen ○ vernederende dingen laten doen ○ corrigerende gedrag van volwassenen overnemen ○ bonken in opkikkerplek ○ vandalisme ○ met spullen gooien ○ in bezit hebben van zaken die brand kunnen veroorzaken ○ schoppen/ slaan ○ bijten ○ opzettelijk iemand pijn doen ○ gericht met spullen gooien ○ iemand in machtsgreep houden ○ pesten ○ seksueel deviant gedrag ○ achtervolgen/stalken ○ aanzetten tot vechtpartijen ○ eigendommen stelen, verstoppen of vernielen ○ brand stichten ○ vuurwerkbezit/gebruik ○ wapenbezit inclusief messen ○ als wapen gebruiken van materialen <p>Zwaar overschrijdend gedrag</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ intimidatie ○ afpersen

4.3 Consideratie criteria

Op 't Kraaijenest hebben de leerlingen forse sociaal-emotionele en/of psychiatrische problematiek. Bij veel kinderen is er een significante discrepantie tussen sociaal emotionele ontwikkeling enerzijds en de kalenderleeftijd en het cognitieve vermogen aan de andere kant. Om recht te doen aan de uniciteit van de kinderen willen we als school in de begeleiding en de eventueel te nemen maatregelen bij onaanvaardbaar gedrag rekening houden met de volgende zaken:

- o vorm en intensiteit van het getoonde gedrag
- o frequentie van het gedrag
- o psychopathologie (bij diagnose of ernstig vermoeden van)
- o SEO (sociaal emotionele ontwikkelingsleeftijd)
- o kalenderleeftijd van de leerling
- o cognitie van de leerling
- o referentiekader van de leerling (verleden, omgeving)
- o situatie: recente of toekomstige omstandigheden/gebeurtenissen die gedrag beïnvloeden

4.4 Stappenplan

Hieronder vind je een stroomdiagram om de stappen aan te geven die je doorloopt als er onaanvaardbaar gedrag plaatsvindt.

Wij maken onderscheid in onaanvaardbaar gedrag en zwaar overschrijdend gedrag (zie bovenstaand schema):

- Onaanvaardbaar gedrag is gedrag dat niet direct gevaar of schade veroorzaakt. Na het aanspreken van iemand op het gedrag, verdwijnt dit in principe. Soms zijn er meer interventies nodig om zo ver te komen.
- Onder zwaar overschrijdend gedrag verstaan we gedrag dat direct een halt toegeroepen dient te worden om gevaar, letsel of emotionele schade te voorkomen.

Bij onaanvaardbaar gedrag starten we met stap 1.

Bij zwaar overschrijdend gedrag starten we meteen met stap 5.

We sluiten het stappenplan af als:

- Na interventie(s) onaanvaardbaar gedrag is uitgedoofd na een bepaalde stap.
- We gaan verder met stappenplan als de huidige stap geen uitdoving van het onacceptabele gedrag teweeg brengt.

Stap 1: Corrigerende gedragsinstructie

Doel: Uitdoven onaanvaardbaar gedrag d.m.v. duidelijke gedragsinstructie, duidelijke correctie, zonder sanctie

- Maak contact (zorg dat je gezien wordt) [naam].
- Benoem wat wel goed ging vanuit de ik-vorm (liefst wat luchtig met relatie naar het inadequate gedrag wat je daarna benoemt) bv.[naam] "Ik vind het fijn dat je op je stoel zit".
- Benoem inadequaat gedrag vanuit de ik-vorm bv. "Ik vind het vervelend dat je met je liniaal tegen je stoel tikt".
- Benoem wat je wel wilt zien en waarom vanuit de ik-vorm bv. "Ik wil dat je nu stopt met tegen je stoel te tikken. "Door het tikken is het onrustig in de klas en dat wil ik niet".
- Controleer boodschap: Ben ik goed begrepen? Wat gaat de ander dus doen?
- Sluit af (als dit mogelijk is).

Stap 2: Verkorte gedragsinstructie

Doel: Uitdoven onaanvaardbaar gedrag d.m.v. duidelijke gedragscorrectie

- Maak weer contact (zorg dat je gezien wordt) [naam].
- Benoem nu alleen nog het gewenste gedrag vanuit de ik-vorm bv. [naam] "Ik wil dat je nu..
- Geef in één zin aan waarom.
- Controleer boodschap: Ben ik goed begrepen? Wat gaat de ander dus doen?
- Versterk gedragingen in goede richting en sluit af (zo kort mogelijke opmerking in trant van: goed zo, OK, top. Leg hier niet te veel gewicht in).
- Sluit af (als dit mogelijk is).

Stap 3: Gedragsinstructie met 1ste waarschuwing

Doel: Stoppen van aanhoudend onaanvaardbaar gedrag d.m.v. gedragsinstructie en 1ste waarschuwing

- Maak contact (zorg dat je gezien wordt) [naam].
- Geef 1ste waarschuwing (dit kan je visualiseren).
- Benoem vanuit de ik-vorm dat onacceptabel gedrag meteen moet stoppen.
- Zeg wat het kind wel moet doen.
- Maak eventueel gebruik van een andere plek in de klas om de situatie te ontzenuwen (dit is geen sanctie).
- Sluit af (als dit mogelijk is).
- Als het gedrag niet stopt na 1ste waarschuwing ga je naar stap 4

Stap 4: Gedrag houdt aan... 2^e waarschuwing

Doel: Stoppen van aanhoudend onaanvaardbaar gedrag d.m.v. gedragsinstructie en 2de waarschuwing

- Maak contact (zorg dat je gezien wordt) [naam].
- Geef 2de en laatste waarschuwing en geef vooraankondiging eventuele sanctie.
- Benoem vanuit de ik-vorm dat onacceptabel gedrag meteen moet stoppen.
- Zeg wat het kind wel moet doen.
- Sluit af (als dit mogelijk is).
- Als het gedrag niet stopt na 2de waarschuwing kan je besluiten tot maatregel of sanctie. Deze is individueel bepaald. We houden hierin rekening met bovengenoemde consideratiecriteria.
- Voor toepassing zie individuele afspraken of signaleringsplan.

Stap 5: Direct gevolg/maatregel wegens zwaar overschrijdend gedrag of aanhoudend onaanvaardbaar gedrag

Doel: meteen stoppen van zwaar overschrijdend of stoppen van aanhoudend onaanvaardbaar gedrag en de rust herstellen

- Let goed op je eigen veiligheid en die van anderen.
- Bepaal de ernst van de situatie.
- Maak contact (zorg dat je gezien wordt) [naam].
- Begeleid het kind letterlijk uit situatie naar een ruimte die rustig is.
- Als bij direct gevaar fysieke interventie niet te voorkomen is doe dit dan altijd met minimaal 2 personen.
- Blijf bij de leerling tot deze gekalmeerd is.
- Benoem vanuit de ik-vorm dat onacceptabel gedrag nu direct moet stoppen [naam] "Ik wil dat je nu stopt met [gedrag]".
- Zeg wat kind wel moet doen op instructieniveau [naam] "Ik wil dat je nu gaat..."
- Er hoeft niets gedaan te worden (geen verwachtingen, het doel is rustig worden).
- Sluit af.

- Geef na herstellen van de rust afgesproken sanctie, rekening houdend met consideratie criteria.

Verdere acties:

- Korte notitie in EDUMAPS en vul incidentenformulier in (zie bijlage D).
- Klassenleiding of directie informeren ouders/verzorgers.
- Incidentenformulier gaat mee naar ouders/verzorgers voor ondertekening (dossieropbouw) en wordt als bijlage in EDUMAPS toegevoegd.
- Nagesprek met betrokkenen.
- In samenwerking met leerkracht, zorgcoördinator en gedragskundige besluit de directie of aanvullende maatregelen benodigd zijn (bv time-out, schorsing, verwijdering).
- Kopie exemplaar gaat in fysieke veiligheid map bij de administratie (veiligheidsbeleid).
- Bij herhaling, melding binnen CVB (leerlingbeleid).
- Docent en ouders/verzorgers krijgen terugkoppeling.

5. Bijlagen

- A) Voorwaarden
- B) Logboek
- C) Signaleringsplan
- D) Incidentenformulier
- E) Anti- anti-pestprotocol

Bijlage A. Voorwaarden

In deze bijlage wordt beschreven welke voorwaarden er geschept kunnen worden om een veilige sfeer te bevorderen in de klas en binnen de school.

Vertrouwensband opbouwen

Om een leerling een gevoel van veiligheid te geven, is het heel belangrijk om een vertrouwensband op te bouwen. De vorm hiervan zal afgestemd moeten worden op de individuele leerling en zijn/haar specifieke problematiek.

Aan het begin van een nieuw schooljaar of wanneer er een nieuwe leerling in de klas komt, is het voor zowel de klassenleiding als de leerling even aftasten. Door de ervaringen die je opdoet in de interactie met een leerling, leer je een leerling al snel kennen. Ook de leerling ervaart wat hij/zij aan de klassenleiding heeft. Op die manier kan de vertrouwensband tot stand komen. De voorwaarden die hieronder genoemd worden kunnen bijdragen tot aan het tot stand komen van de vertrouwensband en het gevoel van veiligheid.

Houding

Onze boodschappen geven wij niet alleen verbaal, ook ons lichaam vertelt veel. Je houding kan vertellen hoe je je voelt en of je zegt wat je meent. Duidelijkheid is voor onze kinderen een sleutelbegrip. Dit betekent dat wij ook met onze houding een duidelijk signaal moeten afgeven. Dit geldt ook voor ons stemgebruik, ook hiermee kunnen we al veel verduidelijken.

Communiceren

Behalve je houding is ook de manier van communiceren met kinderen belangrijk. Een aantal aandachtspunten op een rijtje:

Wanneer je praat met een kind, zorg dan dat je op gelijke ooghoogte zit. Kijk naar het kind terwijl je spreekt. Voor sommige kinderen is het prettig als je wat afstand houdt en niet constant het oogcontact zoekt. Zo geef je het kind de ruimte om bijvoorbeeld even na te denken. Zorg er ook voor dat je in de kring oogcontact kan maken met alle kinderen. Ook de inhoud van wat we vertellen moet aangepast worden aan het kind (denk aan niveau, de hoeveelheid,...). Ter ondersteuning van de verbale communicatie kunnen we gebaren gebruiken of situaties uittekenen. Als laatste aandachtspunt is het belangrijk dat het kind op zijn/haar gemak wordt gesteld. Daarbij moet rekening worden gehouden met de gemoedstoestand van de leerling. Een gesprek kan pas plaats vinden als een leerling rustig is.

Structuur in tijd, ruimte en activiteit = duidelijkheid

Niet alleen voor de kinderen met een stoornis in het autismespectrum, maar voor alle kinderen is structuur prettig. Dit betekent niet dat we iedere dag precies hetzelfde moeten doen, want dan zouden we kinderen niet leren om flexibel om te gaan met veranderingen. Wel moeten we zorgen voor duidelijkheid en zoveel mogelijk visualiseren. Kinderen moeten vertrouwen hebben in 'het systeem'. Het systeem communiceert en/of ondersteunt wat er gebeurt, waardoor veranderingen door kinderen te incasseren zijn. Structuur in tijd kunnen we bieden door een dagschema op te hangen, afhankelijk van de leeftijd van kinderen en hun mogelijkheden kan dit met picto's, woorden of voorwerpen. Voor sommige kinderen is het belangrijk een individueel systeem te hebben, anderen hebben genoeg aan het dagschema voor de hele klas.

Structuur in ruimte betekent dat de ruimte zo is ingedeeld, dat die steun geeft aan wat er van de kinderen verwacht wordt. Bijvoorbeeld door een aparte instructietafel en werktafel neer te zetten. Verder kan structuur geboden worden door niet teveel prikkels in de ruimte aan te bieden.

Structuur in activiteit kunnen we bieden door het werk voldoende te structureren. Zijn de opdrachten duidelijk en niet te lang voor kinderen? Of worden er verschillende

handelingen van een leerling verwacht binnen een taak, die hij/zij niet kan opbrengen? Het structureren wordt altijd afgestemd op de mogelijkheden van de kinderen.

Rust

Een rustige sfeer in de klas zorgt er voor dat kinderen zich kunnen concentreren en kunnen leren. We proberen om de kinderen zo min mogelijk onnodige prikkels binnen te laten krijgen, door werkjes van kinderen uit het zicht op te hangen bijvoorbeeld. Kinderen kunnen ook rust ervaren als het stil is in de klas en als de regels goed worden nageleefd. Hierdoor ontstaat een veilige omgeving.

Regels

Regels kunnen bijdragen tot duidelijkheid, maar het hanteren van teveel regels zal leiden tot onoverzichtelijkheid. Op school hebben we onze gedragscode met zeven gedragsnormen. We moeten bewaken dat al deze normen helder zijn voor de kinderen, maar zeker ook voor ons. Het is prettiger om regels positief te formuleren, dus wat mag wel in plaats van wat mag niet. Het woordje 'niet' wordt vaak niet gehoord, positief geformuleerde regels blijven dus veel beter hangen. Daarbij komt dat je op die manier geen aandacht hoeft te vestigen op het ongewenste gedrag. Soms ontkom je hier natuurlijk niet aan.

Afstemming met collega's

Om de regels consequent te kunnen hanteren is het belangrijk dat er op verschillende niveaus afstemming is tussen collega's. Wanneer je met collega's met dezelfde kinderen werkt, is het goed als je het eens bent over de regels die jullie hanteren. De kinderen weten dan waar ze aan toe zijn en hebben ook minder mogelijkheden tot het uitspelen van collega's tegenover elkaar. In verschillende situaties is het soms nodig om andere regels te hanteren. Kinderen blijken goed in staat te zijn om onderscheid te maken tussen de verschillende regels in verschillende situaties of bij verschillende personen. Het is hierbij wel belangrijk dat de regels voor de kinderen helder zijn. Naast afstemming met directe collega's is het belangrijk dat er op schoolniveau afstemming is over de regels en de visie van de school.

Lesstofaanbod

1. Sociale competenties (STIP)
2. Actief burgerschap en integratie
3. Mediawijsheid
4. Seksuele vorming

Doordat we een lesstofaanbod hebben voor de bovengenoemde leer- en ontwikkelingsgebieden, werken we preventief aan een veilig klimaat. We leren de leerlingen zich te gedragen volgens onze gedragsnorm door informatie te geven over de omgeving waarin ze leven, de mensen met wie ze omgaan, de manieren waarop we met elkaar kunnen communiceren en over hun eigen lichaam en behoeften. Ook oefenen we het met elkaar communiceren in verschillende situaties.

Afstemmen op de behoeften van het individuele kind

Het is al een paar keer genoemd, maar niet onbelangrijk om nogmaals te benadrukken. 't Kraaienest is een school voor speciaal onderwijs. Dit betekent dat we in alles zo veel mogelijk proberen te kijken naar de mogelijkheden en beperkingen van de individuele leerling. Ook de voorwaarden en natuurlijk de interventies, die hieronder benoemd worden, moeten daarom ook afgestemd worden op de individuele leerling. Daarnaast moeten ook de taken en het schoolwerk worden afgestemd op het niveau van de leerling. Op die manier proberen we frustratie bij leerlingen te voorkomen, waardoor zij zo optimaal als mogelijk kunnen profiteren van het onderwijs. Door de aanpak op maat willen we de leerlingen zoveel mogelijk succeservaringen laten opdoen, waardoor probleemgedrag niet wordt veroorzaakt door frustratie.

Om goed te kunnen aanpassen aan een individuele leerling zijn kennis van het dossier, informatie bij de overdracht en je observaties belangrijk. Je vormt met deze informatie bij wijze van spreken een 'bijsluiter' van de leerling. Natuurlijk kan deze bijsluiter tijdens een jaar altijd worden aangepast.

Bijlage B. Logboek (kan ook via Edumaps, met zelfde indeling)

Om het gedrag van een leerling beter in kaart te kunnen brengen, is het belangrijk om regelmatig het gedrag te beschrijven in een logboek. Met name incidenten, maar soms juist ook positieve wendingen, kan je hierin noteren. Denk hierbij aan de soorten observaties die je kan doen. Een ABC-observatie geeft een goed beeld van wat vooraf gegaan is aan het gedrag en welke reactie het gedrag heeft gegeven. De gegevens in een logboek geven vaak ook ondersteunende informatie bij bijvoorbeeld oudergesprekken of in het geval we een leerling moeten doorverwijzen. Het logboek kan in EDUMAPS gehangen worden als zijnde een notitie, maar ook als word-document in de map van de betreffende groep, zodat alle betrokkenen het logboek kunnen aanvullen en lezen. Hieronder staat een voorbeeld van een logboek, met daaronder een aantal instructies voor het invullen.

Logboek gedrag: Naam, geb.dat.

Datum:	Ingevuld door:	Situatie:	Tijdstip:	Omschrijving incident:

Invulinstructie:

Datum = datum van incident

Ingevuld door = betrokkene

Situatie = plek van het incident (plein, klas, kring)

Tijdstip = moment van het incident (tijd of 'na de ochtendpauze')

Omschrijving incident = Denk aan de ABC-observatie: wat ging er voor af, welk gedrag, wat waren de reacties van jou en/of anderen en wat was de invloed op de groep?

Wanneer je een logboek hebt aangemaakt, geef dit dan door aan de zorgcoördinator.

Bijlage C. Signaleringsmethodiek speciaal onderwijs

De laatste jaren is er steeds meer kritiek op de vaak drastische maatregelen die getroffen (moeten) worden bij agressief gedrag vanuit leerlingen. Er valt hier te denken aan fixatie, time-out, afzondering, gedwongen medicatie, separaties, etc. In veel gevallen gaat het om personen die zich agressief gedragen naar anderen of tegen zichzelf beschermd moeten worden. De bedoeling is uiteraard deze maatregelen zo min mogelijk toe te passen omdat een vrijheidsbeperkende maatregel grote impact heeft op de leerling maar ook op de uitvoerende medewerkers. Het is dus belangrijk afwijkingen en veranderingen in het gedrag van de leerling vroegtijdig te signaleren en onderkennen zodat er in een vroegtijdig stadium ingegrepen kan worden om verder problematisch en agressief gedrag een halt toe te roepen.

1. Wat is een signaleringsplan?

“Een signaleringsplan is een instrument dat sturing kan geven aan het handelen van de jongere, het sociaal netwerk en de medewerker(s) met betrekking tot signalen die duiden op een proces van toenemende problematiek” (Meijel e.a., 1998).

Het gebruik van signaleringsplannen, ook wel vroeg- signaleringsmethodiek genoemd werd in eerste instantie gebruikt om vroege voortekenen van een psychose te onderkennen en vroegtijdig in te kunnen grijpen.

Het signaleringsplan kan veel breder worden ingezet wanneer het als doel heeft vroegtijdig te signaleren dat er gedragsveranderingen zijn die kunnen leiden tot controleverlies of agressie vanuit de leerling. In dit hoofdstuk wordt het signaleringsplan toegespitst op het vroegtijdig signaleren van het ontstaan van problematisch gedrag en agressie waarbij getracht wordt handelingsalternatieven te realiseren ter voorkoming hiervan. Een signaleringsplan heeft dus het uitgangspunt ervoor te zorgen dat het optreden van crisissituaties in de vorm van (ernstig) probleemgedrag en of agressie door een juiste afstemming en interventie te voorkomen. Signaleringsplannen geven geen garanties, maar uit ervaring is gebleken dat signaleringsplannen wel degelijk nut hebben bij het voorkomen van dit soort situaties. Daarbij geeft het de medewerker en de leerling een alternatief anders om te gaan met situaties. Het signaleringsplan is echter **geen** vervanger van een zorg-, behandel- of leerplan.

2. Waar is een agressie-signaleringsplan voor bedoeld?

In een signaleringsplan wordt er de koppeling gemaakt tussen wat neem ik waar en hoe handel ik naar het gedrag van de leerling. Iedereen interpreteert gedrag van een ander op zijn of haar eigen wijze. We noemen dit ook wel ons referentiekader. De wijze waarop je reageert, is o.a. afhankelijk van:

- Persoonlijkheid/ karakter
- Geschiedenis
- Omgeving
- Privéomstandigheden
- Vermoeidheid
- Angst/boosheid
- Stressfactoren

Het gebruik van een signaleringsplan helpt de invloed van de bovenstaande factoren te verminderen wat leidt tot voorspelbaarheid voor de leerling wat zekerheid, rust en duidelijkheid geeft.

Het gebruik van signaleringplannen heeft meerdere doeleinden:

- Het vroegtijdig signaleren van gedragsveranderingen die kunnen leiden tot controle verlies of agressie vanuit de leerling.
- Het voorkomen van Middelen en Maatregelen bij de leerling.
- De leerling leert indien mogelijk door positieve ervaringen grip te krijgen op zijn agressie, leert dit vroegtijdig erkennen en herkennen en kan zelf volgens het signaleringsplan handelen.

3. Voor wie is het agressie- signaleringsplan bedoeld?

In eerste instantie is een signaleringsplan bedoeld voor de leerling die agressie of gedragsproblematiek heeft. Om een signaleringsplan te laten slagen is het uitgangspunt dat er zo veel mogelijk partijen betrokken zijn bij de totstandkoming en de daadwerkelijke uitvoering. Er valt hierbij te denken aan: medewerkers, netwerk, school, arbeid, therapie. Kortom, iedereen die te maken heeft met de leerling.

4. Hoe komt een agressie- signaleringsplan tot stand?

Het opstellen van een signaleringsplan wordt, indien mogelijk in samenwerking met de leerling, uitgevoerd door:

- Pedagogisch medewerker/ persoonlijk begeleider/ mentor (maken eerste opzet)
- Gedragswetenschapper/ psycholoog/ gedragskundige (deze beoordelen de opzet)
- Ouders/wettelijk vertegenwoordigers
- Andere betrokken disciplines die met de leerling werken

“Hoe breder het signaleringsplan wordt ondersteund hoe groter de kans op effect”

Het signaleringsplan kent drie uitgangspunten:

1. De belevingswereld van de leerling is het uitgangspunt. Hiermee wordt bedoeld dat we uitgaan van de dagelijkse realiteit van de leerling. Indien mogelijk wordt het plan samen met de leerling opgesteld. Er wordt uitgegaan van de **emotionele ontwikkelingsfase** waarin de leerling zich bevindt.
2. Een signaleringsplan is een plan op maat en altijd persoonlijk
3. Het werken met signaleringsplannen is een activiteit van de leerling, medewerkers en netwerk.

5. Hoe ziet een agressie- signaleringsplan er uit?

Het creëren van een signaleringsplan verloopt via een aantal stappen. Het plan wordt in eerste instantie geschreven door de persoonlijk begeleider of mentor. Indien mogelijk maakt hij of zij dit samen met een collega. Belangrijk is dat beide personen de leerling goed kennen en dus een goed beeld hebben van het gedrag van de leerling.

Een signaleringsplan bestaat uit drie gedeeltes:

Stap 1

Een beschrijving per gedragsstadium van de vroege voortekenen van problematisch of agressief gedrag. In deze kolom wordt per gedragsstadium het objectief concreet waarneembare gedrag van de leerling omschreven. Deze omschrijving mag geen enkele kleuring hebben in de vorm van vooroordelen en veronderstellingen. Je geeft in ieder geval een beschrijving van het volgende: **gedrag, concentratie, uiterlijk/mimiek.**

Stap 2

Een beschrijving van wat het beste gedaan kan worden (interventie en begeleiding/stijl) wanneer een crisis dreigt. In deze kolom wordt per gedragsstadium omschreven welke begeleidingsstijl/houding en interventies de medewerker toepast. Er valt hierbij te denken aan affectief, neutraal, directief, negeren, afstand/nabijheid etc.

Stap 3

Uitvoering van afspraken/ sancties om de crisis te kunnen ombuigen/stoppen. Wat doe ik als medewerker om het gedrag te kunnen stoppen en om te buigen naar een meer wenselijke vorm. Belangrijk om te benoemen is dat het hierbij niet altijd gaat om sancties in de vorm van straffen, maar juist ook het gebruik van handelingsalternatieven die het gedrag kunnen ombuigen naar meer wenselijk of positief gedrag.

De gedragsstadia

Een agressie- signaleringsplan is gekoppeld aan z.g. gedragsstadia. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de volgende gedragsstadia:

Stadium 0: Ontspannen

In de ontspannen fase gaat het goed met de leerling. Er is sprake van openheid in contact en wederzijdse interactie. Dit is een fase die door alle betrokken partijen als wenselijk wordt ervaren.

Stadium 1: Sub-assertief

Bij leerlingen met sub-assertief gedrag zien we een versterkte terughoudendheid en afzondering binnen de situatie of groep. De leerling is vaak stil en lijkt wat afwezig. Leerlingen met subassertief gedrag hebben veelal de neiging emoties op te kroppen waardoor het gedrag moeilijk toetsbaar is.

Stadium 2: Over-assertief

Bij over-assertief gedrag zien we een duidelijke aanwezigheid van de leerling binnen een situatie of groep. We zien hierbij vaak een afname van de fijne motoriek. De leerling grijpt elke mogelijkheid tot discussie aan en de uitvoering van taken gebeurt slordig of onvolledig. We zien vaak een lichte irritatie.

Stadium 3: Geagiteerd

Bij geagiteerd gedrag is er sprake een sterk geïrriteerd beeld. Er is veel ergernis naar de omgeving en de negatieve aanwezigheid wordt sterk gevoeld door de omgeving. Vaak wordt er gemopperd op de situatie waar de leerling in zit.

Stadium 4: Verbaal agressief

Bij verbaal agressief gedrag richt de verbale agressie zich naar buiten. Er worden woorden of dreigementen geuit naar anderen met als doel de ander te beschadigen/ imponeren. De nabijheid wordt vaak opgezocht door in de intieme zone van de andere partij te komen.

Stadium 5: Fysiek agressief

Bij fysiek agressief gedrag gaat de leerling over tot het daadwerkelijk gebruik van fysieke agressie. Hierbij kan gedacht worden aan: duwen, slaan, schoppen, stompen, bijten, haren trekken, kopstoten, het gebruik van voorwerpen etc.

Stadium 6: Nafase

Hoe vang je de leerling op nadat de ontlading/crisis heeft plaatsgevonden.

Voorbeeld signaleringsplan

Gedragsstadia	Gedrag leerling Wat voor objectief waarneembaar gedrag laat de leerling zien?	Interventie medewerker Wat is de begeleidingsvorm/ stijl van de medewerker?	Afspraken Mogelijke interventie, afpraak en of sanctionering per stadium
0. Ontspannen			
1. Sub-assertief			
2. Over-assertief			
3. Geagiteerd			
4. Verbaal agressief			
5. Fysiek agressief			
6. Nafase			

Het signaleringsplan is een dynamisch plan; d.w.z. dat wanneer er gedrag verandert bij de leerling of de medewerker merkt dat een bepaalde interventie goed werkt, dit in het plan verwerkt kan worden. Het is uiteraard belangrijk dit eerst met het multidisciplinaire team te overleggen en het netwerk te informeren om een eenduidige bejegening te kunnen blijven toepassen ten tijde van een (dreigende) crisis.

Praktische uitvoering in stappen:

- Voordat de medewerker gaat starten met het maken van een signaleringsplan is het belangrijk te weten dat een ieder die betrokken is bij het plan een waardevolle bijdrage levert en ook als zodanig gezien dient te worden.
- Vaak zijn er meerdere gesprekken met de leerling en het netwerk, etc. nodig om alle signalen goed in kaart te krijgen. Dit zorgt er uiteindelijk voor dat er een volledig plan is waar iedereen aan meegewerkt heeft.
- Het opstellen van een signaleringsplan is een intensieve bezigheid, maar zal, als het goed gebeurt, op de lange termijn zorg dragen voor minder crisissituaties en afname van agressie.

Stap 1

De medewerker legt (indien mogelijk) in een individueel gesprek aan de leerling uit wat een signaleringsplan is en waar het toe dient. Dit kan een positief effect hebben op het uiteindelijke resultaat. Als de leerling vooraf op de hoogte is van de uitgangspunten zal dit voor minder problemen zorgen in de daadwerkelijke uitvoering. De medewerker overlegt (indien mogelijk) met de leerling welke personen betrokken worden bij de totstandkoming van het signaleringsplan (leerkracht, gedragskundige, ouders, netwerk, therapie, etc.).

Stap 2

De medewerker maakt samen met een collega(s) een eerste opzet signaleringsplan. In deze eerste opzet wordt een opsomming gemaakt van de huidige situatie en bevindingen. Het is niet de bedoeling dat er een ideaal scenario wordt gecreëerd. Ook geven we nog geen oordeel over de huidige interventies.

Stap 3

De medewerker checkt bij collega medewerkers, ouders, netwerk, therapie, etc. hun bevindingen m.b.t. de opbouw van problematisch gedrag van de leerling en leg hen uit wat de bedoeling van het signaleringplan is. De groepsleider motiveert hen in het participeren en benadrukt de importantie van hun aandeel en verwerkt deze in het concept.

Stap 4

Het concept signaleringsplan wordt besproken en beoordeeld door het team en gedragskundige(n) op correctheid en haalbaarheid van het plan.

Stap 5

In het multidisciplinaire overleg worden alle bevindingen besproken eventueel laatste aanvullingen of aanbevelingen gedaan die verwerkt kunnen worden. Het plan wordt nu definitief gemaakt. Indien mogelijk de leerling en ouders of wettelijk vertegenwoordigers laten tekenen voor akkoord over het plan.

Stap 6

Alle partijen krijgen, met toestemming van de leerling, een afschrift van het signaleringsplan voorzien van recente datum.

Stap 7

Er worden ½ jaarlijks evaluatiemomenten afgesproken met:

- (Indien mogelijk) leerling
- Directe begeleiders
- Gedragswetenschapper/ psycholoog/ orthopedagoog
- Ouders/wettelijk vertegenwoordigers
- Andere betrokken disciplines (arbeid, school etc.)

Voor de leerling kan dit format gebruikt worden:

	Fase	Wat doe ik? Wat voel ik? Hoe zie ik er uit?	Wat kan ik zelf doen om te zorgen dat het beter gaat?	Wat kan de ander doen om me te helpen?	Welke afspraken hebben we gemaakt?
	ontspannen				
	Sub-assertief				
	Over-assertief				
	Geagiteerd				
	Verbale agressie				
	Fysieke agressie				
	Nafase				

Bijlage D. Incidentenformulier agressie

Incidentenformulier agressie

Naam leerling:

Groep:

Datum voorval:

Tijdstip:

Ingevuld door:

Functie:

Beschrijving voorval (situatie in de groep of time-out plek)/ Interventie / Ondernomen actie:

Leerling is wel / niet opgehaald door _____

Handtekening betrokken medewerkers:

Naam: _____
Functie: _____

Naam: _____
Functie: _____

Besproken met ouders/verzorgers NEE / JA, d.d.

Gemaakte afspraken:

Handtekening ouder:

Bijlage E. Anti-pestprotocol

Dit anti-pestprotocol is bedoeld om leerkrachten, ondersteunend personeel en andere medewerkers van onze school een handvat te geven dat ons helpt om te gaan met pestgedrag op school. Wat doen wij om het pesten zoveel mogelijk te voorkomen om zo een veilig schoolklimaat te creëren. Hoe willen wij hulp bieden aan de gepeste, de pester en de ouders of verzorgers.

Wat is plagen?

Plagen mag, pesten niet. Wanneer is het nog plagen en wanneer wordt het pesten? Bij plagen is er sprake van incidenten. Plagen gebeurt vaak spontaan, het duurt niet lang en is onregelmatig. Bij plagen zijn de kinderen gelijk aan elkaar; er is geen machtsverhouding. De rollen liggen niet vast: de ene keer plaagt de één, de andere keer plaagt de ander. Plagen gebeurt zonder kwade bijbedoelingen en is daarom vaak leuk, plezierig en grappig. Bij plagen loopt de geplaagde geen blijvende psychische en/of fysieke schade op en is in staat zich te verweren.

Wat is pesten?

Pesten is een vorm van geweld en daarmee grensoverschrijdend.

- 1 Pesten brengt opzettelijk schade toe aan een ander (intentie).
- 2 Pesten is niet eenmalig, maar herhalend (frequentie).
- 3 Pesten is een uiting van machtsvertoon (macht).

'Iemand wordt getreiterd of is het mikpunt van pesterijen als hij of zij herhaaldelijk en langdurig blootstaat aan negatieve en soms onbewuste handelingen verricht door één of meerdere personen'. Pestgedrag is altijd ongewenst. Bij pesten is het ene kind sterker dan het andere kind. Het is steeds hetzelfde kind dat wint en hetzelfde kind dat verliest. Vaak gebeurt pesten niet één keer, maar is het gepeste kind steeds weer de klos. Het sterkere kind, de pester, heeft een grotere mond en anderen kijken tegen hem of haar op. De pester heeft vaak geen positieve bedoelingen, wil pijn doen, vernielen of kwetsen. Pestgedrag kan onbewust zijn, dan moet er een bewustwordingsproces plaatsvinden. Het gepeste kind voelt zich eenzaam en verdrietig en is onzeker en bang. Er moet wat aan gedaan worden!

Digitaal pesten

Pesten via email-accounts, bedreigingen of het plaatsen van vervelende foto's op websites zijn voorbeelden van digitaal pesten. Een andere vorm van digitaal pesten is het uitlokken van een vechtpartij en deze filmen met een digitale camera van een mobiele telefoon. Dit schokkende filmpje wordt dan op internet gezet. Digitaal pesten kan op school maar ook, en vooral, thuis gebeuren. De scheldwoorden, beledigingen of bedreigingen kunnen ervoor zorgen dat je je zelfs in je eigen huis niet meer veilig voelt. Zonodig neemt de leerkracht contact op met de ICT\coördinator of de systeembeheerder. De leerkracht brengt altijd de ouders hiervan op de hoogte en geef hen voorlichting over welke maatregelen zij thuis kunnen nemen.

De regel is: 'Wat je in het echte leven niet mag, mag op het internet ook niet.'

Het is moeilijk online-pesting te voorkomen, maar de leerling kan zichzelf wel enigszins beschermen.

Wij helpen onze leerlingen hierbij door hier in de groepen over te praten en de leerlingen te wijzen op:

- Zet alleen die dingen op het internet, waarvan jij weet dat ze jou geen kwaad kunnen.
- Vermeld nooit accountgegevens. Accountgegevens en wachtwoorden worden gezien als een persoonlijk eigendom.
- Laat geen vrienden van vrienden toe in jouw facebookomgeving.
- Bewaar de berichten waarin het pestgedrag voorkomt (afdrukken, kopiëren,

- opslaan).
- De afzender is altijd op te sporen.
- Blokkeer de pestberichten of laat deze verwijderen.

Onze school kent een protocol computergebruik. In dit protocol zijn internetregels opgenomen voor de leerlingen.

Mogelijke signalen van gepest worden

- Niet meer naar school willen, niet meer over school vertellen.
- Geen aansluiting vinden met andere leerlingen.
- Opvallend gedrag in de klas. (negatief, irriterend, teruggetrokken)
- Zich sterk richten op de mentor of docenten.
- Slechter presteren op school.
- Regelmatig spullen kwijt, kapotte spullen, spullen afgepakt door klasgenoten.
- Regelmatig hoofdpijn of buikpijn hebben, blauwe plekken hebben op ongewone plaatsen.

De gepeste leerling

- De gepeste leerling wordt altijd serieus genomen, wanneer hij/zij het pesten meldt.
- De gepeste leerling krijgt advies.
- De gepeste leerling kan problemen hebben op het gebied van sociale vaardigheid.
- De gepeste leerling kan zonder aanwijsbare oorzaken als mikpunt gekozen worden door een groep van leeftijdsgenoten.
- De gepeste leerling praat er niet altijd over. Redenen om er niet over te praten kunnen zijn:
 - De leerling schaamt zich.
 - Angst dat de ouders met de school of met de pester gaan praten, waardoor het pesten erger wordt.
 - Het probleem lijkt onoplosbaar.
 - De leerling heeft het idee dat het niet mag klikken.

De pestende leerling(en)

Bij pogingen om pesten te verminderen op school dient speciale aandacht gegeven te worden aan de kinderen die frequent actief pesten, aangezien dergelijk pestgedrag onderdeel kan zijn van een bredere problematische agressieve gedragsstijl.

Pestgedrag kan een aantal dieper liggende oorzaken hebben:

- Een gevoel van anonimiteit, met als gevolg op een negatieve wijze aandacht vragen.
- De pestende leerling voelt zich gedwongen tot het spelen van een niet-passende rol.
- Een voortdurende strijd om de macht in de klas.
- Spanningen door een onveilige omgeving kunnen op een zondebok worden afgereageerd.
- Een gevoel van incompetentie op school (slechte cijfers of een laag niveau)
- Een zwak gevoel van autonomie (te weinig zelfstandigheid en verantwoordelijkheid).
- De pestende leerling is vaak in het verleden zelf ook gepest (overlevingsmechanisme).

De overige leerlingen

- Meelopers; leerlingen die (incidenteel) meedoen met het pesten of meelachen. Meelopers lijken in populariteit mee te willen liften met de pester.
- Helpers: leerlingen die al dan niet incidenteel opkomen voor de gepeste leerling.
- Buitenstaanders: leerlingen die zich afzijdig houden.

Door de andere leerlingen te motiveren zich in te gaan zetten voor een veilige

klassenomgeving kan het pesten aangepakt worden.

Voorkomen van pestgedrag

De school vindt het belangrijk dat alle betrokken partijen pesten als probleem zien. De school hanteert duidelijke regels voor een goede omgang. Deze zijn vastgelegd in onze gedragscode.

- Aan het begin van ieder schooljaar wordt er tijdens de dagopening en de activiteiten aandacht besteed aan pesten en discriminatie. De regels/afspraken die we in de groep hanteren worden besproken. De belangrijkste groepsregels hangen zichtbaar in het lokaal.
- Gedurende de dag en in het bijzonder tijdens de lessen uit de methode voor sociaal-emotionele vorming (STIP), wordt preventief aandacht besteed aan het voorkomen van pestgedrag d.m.v. het op een juiste manier (leren) omgaan met elkaar.
- De klassenleiding heeft kennis en inzicht m.b.t. alle aspecten van pestgedrag, en is vaardig in het signaleren en remediëren van pestgedrag. De groepsleiding is in het bezit van een anti-pestprotocol en handelt conform het stappenplan.
- Positief gedrag van leerlingen t.a.v. omgaan met elkaar wordt gecompimenteerd.

Stappenplan bij constatering van pesten

1. De leerkracht is degene die het initiatief neemt tot het stoppen van het pestgedrag. Hij meldt, ook bij een vermoeden van, het pestgedrag bij de zorgcoördinator.

2. De leerkracht gaat met de gepeste en de pestende leerling(en) apart in gesprek. In dit gesprek wordt het pestgedrag in kaart gebracht en worden afspraken gemaakt om het pesten te stoppen. De leerkracht legt de vervolgstappen uit als het pesten niet stopt en maakt melding van het incident in EDUMAPS. De leerkracht controleert regelmatig of de afspraken worden nagekomen. De leerlingen worden gestimuleerd zelf oplossingen te bedenken.

3. De leerkracht beoordeelt welke medeleerlingen eventueel betrokken zijn bij het pesten en/of hoe zij kunnen worden ingezet om het pesten te stoppen.

4. De leerkracht stelt de ouders op de hoogte (waar mogelijk heeft de leerling de opdracht gekregen om ouders te vertellen wat er besproken en gebeurd is) Er wordt een notitie in het leerlingdossier (Edumaps) gemaakt. De leerkracht betreft vanaf deze stap de zorgcoördinator.

5. Als het pesten niet stopt, volgt een tweede gesprek. De leerlingen bedenken nieuwe oplossingen en maken afspraken. Deze worden vastgelegd in een gespreksverslag/afsprakendocument. Er volgt een gesprek (evt. telefonisch) om de ouders te informeren en te vragen met hun kind in gesprek te gaan. Van dit gesprek (en evt. afspraken) wordt een verslag gemaakt dat naar de ouders verstuurd wordt in leerlingdossier (Edumaps) wordt geplaatst.

6. Als dit geen resultaat heeft, volgt een gesprek met de zorgcoördinator en de ouders. Ook van dit gesprek wordt een verslag gemaakt voor alle betrokkenen. Tevens wordt in EDUMAPS een melding gedaan en wordt dit verslag hierin opgeslagen. Eventueel kan er een sanctie volgen. Deze sanctie is gericht op bewustwording en gedragsverandering en maakt evt. de weg vrij voor een positieve gedragsverandering. In het uiterste geval kan er schorsing of verwijdering van school plaatsvinden.

7. Advies en hulp voor de leerkracht: anti-pestprotocol bijlage of gesprek met de zorgcoördinator, adjunct directeur of directeur.

De vijfsporen aanpak

Deze aanpak is gericht op de verschillende partijen die betrokken zijn bij pesten: het gepeste kind, de pester, de ouders/verzorgers, de klasgenoten en de school.

1. Steun bieden aan het kind dat gepest wordt

- Naar de leerling luisteren en zijn probleem serieus nemen.
- Met de leerling overleggen over mogelijke oplossingen.
- Samen met de leerling werken aan oplossingen.
- Indien nodig ouders adviseren deskundige hulp in te schakelen, bijvoorbeeld een sociale vaardigheidstraining, om de weerbaarheid van de leerling te vergroten.
- Zorgen voor vervolgesprekken.

2. Steun bieden aan het kind dat zelf pest

- Met het kind bespreken wat pesten voor een ander betekent.
- Het kind helpen om op een positieve manier relaties te onderhouden met andere kinderen.
- Het kind helpen om zich aan regels en afspraken te houden.
- Zorgen dat het kind zich veilig voelt; uitleggen wat jij als mentor gaat doen om het pesten te stoppen.
- Grenzen stellen en daar consequenties aan verbinden.
- Zorgen voor vervolg gesprekken.

3. De ouders van het gepeste en van het pestende kind steunen

- Ouders die zich zorgen maken over pesten serieus nemen.
- Ouders op de hoogte houden van peestsituaties.
- Informatie en advies geven over pesten en de manieren waarop pesten kan worden aangepakt.
- Ouders helpen in samenwerking met school het pestprobleem aan te pakken.
- Ouders zo nodig en gewenst naar deskundige hulpverleners verwijzen.
- Eventueel en in overleg opgeven voor een SOVA training binnen de school.
- Eventueel en in overleg doorverwijzen naar de zorgcoördinator/CVB.

4. De overige leerlingen betrekken bij de oplossingen van het pestprobleem

- Met de leerlingen in gesprek gaan over pesten en over hun eigen rol daarbij.
- Met de leerlingen overleggen over mogelijke oplossingen en over wat ze zelf kunnen bijdragen aan die oplossingen.
- Samen met de leerlingen werken aan oplossingen, waarbij ze zelf een actieve rol spelen

5. Als school de verantwoordelijkheid nemen

- Op onze school vinden wij pesten onaanvaardbaar en willen we ons inzetten om pesten te voorkomen en bestrijden.
- Onze school zorgt dat alle medewerkers voldoende informatie hebben over pesten in het algemeen en het aanpakken van pesten in onze school, de eigen groep.
- Het pestbeleid en het anti-pestprotocol wordt jaarlijks binnen het veiligheidsverslag geëvalueerd, zodat deze up to date en bruikbaar blijven.
- De directeur doet ieder jaar een vragenlijst sociale veiligheid uit onder leerlingen en teamleden naar pesten en discriminatie op onze school om op de hoogte te blijven van wat er speelt en daarop te kunnen inspelen.

Bijlage 1 bij anti-pestprotocol

Vragen die gesteld kunnen worden bij een pestincident

Feiten verzamelen in een gesprek

In een gesprek wil je een beeld vormen van het pesten.

De vragen zijn bedoeld om feiten te verzamelen.

Let op dat je geen 'oordeel' ontwikkelt over de gepeste of pestende leerling.

Voorbeeldvragen voor een gesprek met de gepeste

Naast wie zit je graag in de klas?

Naast wie wil je niet zitten?

Wil je wel eens liever thuis blijven?

Waarom wil je liever thuis blijven?

Ben je wel eens boos op iemand?

Doe je wel eens boos tegen iemand?

Wordt je wel eens geplaagd?

Door wie wordt je geplaagd?

Wordt het plagen wel eens pesten?

Hoe word jij gepest? Waar wordt gepest?

Hoe vaak wordt er gepest?

Sinds wanneer word je gepest?

Door wie word je gepest?

Weten je ouders ervan?

Wie weten er wel van?

Heb je iets gedaan om het pesten te voorkomen?

Word je geholpen door anderen?

Plaag of pest je wel eens terug?

Hoe plaag of pest jij terug?

Voorbeeldvragen voor een gesprek met de pester

Is er een leerling naast wie je graag wil zitten?

Is er een leerling waar je niet naast wil zitten?

Is er een leerling met wie je niet in de groep wil zitten?

Hoe gaat het thuis?

Hoe gaat het met je schoolwerk?

Heb je echte goede vrienden op school of buiten school?

Maak je wel eens grapjes in de klas?

Kan jij mij vertellen wanneer grapjes geen grapjes meer zijn?

Plaag jij wel eens?

Is er iemand in de klas dit makkelijk te plagen is?

Wanneer jij iemand plaagt wie doen er dan met jou mee?

Weet jij het verschil tussen plagen en pesten?

Wordt je zelf weleens geplaagd of gepest?

Hoe zou jij om willen gaan met je medeleerlingen?

Scheld je wel eens iemand uit?